

Kızıldeniz'de Güvenlik: Bölgesel Sorunlar, Güç Mücadelesi ve Terörizm

Security in the RedSea: Regional Problems, Power Struggle and Terrorism

N. Neşe KEMİKSİZ*

Öz

Akdeniz ile Hint Okyanusu'nu bağlayan kritik bir su yolu olarak uluslararası petrol taşımacılığı ve doğu-batı ticareti için hayati bir rota durumunda olan Kızıldeniz, stratejik konumu nedeniyle uluslararası jeopolitik hesaplara konu olmuş, büyük güçler arasında rekabet ve çatışma alanı oluşturmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve Körfez bölgesindeki gelişmeler, Kızıldeniz'in askeri önemini bir ölçüde azaltmış, ancak El Kaide kaynaklı terörist faaliyetlerin artması, dikkatleri yeniden Kızıldeniz'e yöneltmiştir. 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarından sonra ABD terörizmle mücadele amacıyla bölgedeki güvenlik altyapısını güçlendirmiş, Somali ve Yemen'deki gelişmeler terörle ve korsanlıkla mücadele amacıyla bölgeye yabancı askeri güçlerin konuşlanmasına yol açmıştır. Son yıllarda Çin'in Kuşak Yol Girişimi'nin hız kazandırdığı küresel ve bölgesel rekabet, Kızıldeniz'de ticari ve askeri çıkarların iç içe geçtiği askeri üs ve liman elde etme yarışına yol açmıştır. Kızıldeniz, Suudi Arabistan ile İran arasındaki güç mücadelesinin yeni alanı olarak da önem kazanmıştır. Yemen'deki gelişmeler, Kızıldeniz'de Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Mısır askeri mevcudiyetinin artmasına yol açmıştır. Bu ülkelerin İsrail ile yakın ilişkileri dikkate alındığında Kızıldeniz'in "Arap-İsrail Gölü"ne dönüşmekte olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kızıldeniz, Etiyopya, Eritre, Somali, Mısır

Abstract

Serving as a crucial route for both international oil transport and trade activities between the East and the West as a critical waterway connecting the Mediterranean Sea to the Indian Ocean, the Red Sea has been the subject of numerous international geopolitical calculations because of its strategic location, in addition to being a zone of competition and conflict among great powers. Although the elimination of the Soviet threat through the end of the Cold War, and developments in the Gulf region have deemphasized the military significance of the Red Sea to a certain extent, the Red Sea has begun to attract attention once again with the emergence of a new regional threat risk due to the increase of terrorist activities originating from Al-Qaeda. The USA has begun to fortify its security infrastructure in the region in order to wage war against terrorism subsequent to September 11 terrorist attacks in 2001, and developments in Somalia and Yemen gave rise to the deployment of foreign military forces in the region in order to combat terror and piracy. Global and regional competition, having gathered momentum in recent years because of China's Belt and Road Initiative, initiated a race for attaining military bases and naval docks in the Red Sea where commercial and military interests are intertwined. The Red Sea has further come into prominence as the new area of the power conflict between Saudi Arabia and Iran. Developments in Yemen have caused Saudi Arabia, the United Arab Emirates and Egypt to strengthen its military presence in the Red Sea. Given the close relations between these states and Israel, as well as Israel's presence in the Red Sea, it can be said that the Red Sea has begun to turn into an "Arab-Israel Lake".

Key Words: RedSea , Ethiopia, Eritrea, Somalia, Egypt

Makale Geliş Tarihi: 07.07.2020. Makale Kabul Tarihi: 18.10.2020.

* Dr., Anka Enstitüsü, n.kemiksiz@ankaenstitusu.com; ORCID ID: 0000-0003-2622-3977.

gazi

Akademik Bakış

331

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Giriş

Kızıldeniz; Asya ile Afrika, Ortadoğu ile Uzakdoğu, Avrupa ile Asya arasında uzanmakta ve iki farklı dünya ile iki medeniyet arasında bağlantı noktası oluşturmaktadır. Akdeniz ile Hint Okyanusu'nu bağlayan kritik bir su yolu olarak güneyde Bab el Mendeb Boğazı'ndan kuzeyde Süveyş Kanalı'na kadar uluslararası petrol taşımacılığı ve doğu-batı ticareti için hayati bir rota durumundadır. Dinlerin ve kadim medeniyetlerin doğduğu bir alanın kalbinde yer alan Kızıldeniz, farklı dinlerin ve etnik grupların, aşiret ve kabilelerin, geleneksel ile modernin, zenginlik ile yoksulluğun bir arada olduğu bir coğrafyadır. Kritik konumu nedeniyle uluslararası stratejik hesaplara konu olmuş, büyük güçler arasında rekabet ve çatışma alanı oluşturmuştur.

Kızıldeniz sahilleri; Mısır, Sudan, Somali, Suudi Arabistan, Yemen, Ürdün, İsrail, Eritre ve Cibuti tarafından paylaşılmaktadır. Eritre'nin 1993'teki bağımsızlığından önce Etiyopya da kıyıdaş ülkeler arasında yer almıştır. Kızıldeniz'in batı sahili karmaşık bir nüfus yapısına sahiptir. Arap, Afrikalı, Hıristiyan, Müslüman ve az sayıda Musevi nüfus bir arada yaşamaktadır. Bu ülkelerdeki Müslüman halkların Körfez, Mısır ve Sudan ile yakın bağları bulunmaktadır. Dini, etnik ve kabile aidiyetlerinin iç içe geçmişliğine karşın, sömürgeci ülkelerin keyfi uygulamaları bölgede karmaşık sorunlar yaratmış, hem ülkelerin kendi içinde hem de ülkeler arasında çatışmaları körüklemiştir. Doğu sahilindeki Arap Yarımadası etnik ve dini olarak daha homojen bir görünüm az etmekte ise de burada da mezhep farklılıkları ve aşiretler arası ilişkiler önemli bir çatışma kaynağı oluşturabilmektedir.

Soğuk Savaş sırasında Kızıldeniz boyunca askeri üs ve dinleme istasyonları tesis eden ABD ile Sovyetler Birliği için Kızıldeniz'in giriş ve çıkış noktalarında dost rejimlerin varlığı ve birbirlerini bölgeden uzak tutma çabası, bölgeye yönelik politikalarını şekillendiren ana unsurlar olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve Körfez bölgesindeki gelişmeler, Kızıldeniz'in askeri önemini bir ölçüde azaltmış, ancak El Kaide kaynaklı terörist faaliyetlerin artması, dikkatleri yeniden Kızıldeniz'e yöneltmiştir.

11 Eylül 2001'deki terör saldırılarından sonra ABD terörizmle mücadele amacıyla bölgedeki güvenlik altyapısını güçlendirmiş, Somali ve Yemen'deki gelişmeler terörle ve korsanlıkla mücadele amacıyla bölgeye yabancı askeri güçlerin konuşlanmasına yol açmıştır. Son yıllarda ise Çin'in Kuşak Yol Girişimi'nin de etkisiyle ticari ve askeri çıkarlar iç içe geçmiş, küresel ve bölgesel rekabet ve güç mücadelesi nedeniyle Kızıldeniz sahilleri askeri üs ve liman elde etmeye yönelik yoğun bir yarışa şahit olmuştur. Kızıldeniz, Suudi Arabistan ile İran arasındaki güç mücadelesinin yeni alanı olarak da giderek önem kazanmıştır. Türkiye, Somali'de 2017'de askeri eğitim merkezi kurmak ve aynı yıl Sudan'ın Kızıldeniz üzerindeki SevakinAdası'nı kiralamak suretiyle bölgede

Görüş

Akademik
Bakış

332

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

mevcudiyetini güçlendirmiştir. Bu mevcudiyet, bölgesel güç dengelerini etkileyebileceği endişesiyle bazı bölge ülkelerinde rahatsızlık yaratmıştır.

Kızıldeniz'in güvenliği ile ilgili gelişmeler Ortadoğu'daki güç mücadelesinden ve Ortadoğu güvenliği ilgili gelişmelerden etkilenmekte ve aynı zamanda Ortadoğu'daki güç mücadelesini ve güvenliğini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu çerçevede Kızıldeniz güvenliğini şekillendiren faktörlerin incelenmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir. Çalışmanın amacı bu faktörlerin neler olduğunu ve etkilerini ortaya koyabilmektir. Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde bölge ülkeleri arasındaki ilişkiler ve anlaşmazlık konuları ele alınarak, Etiyopya-Somali, Etiyopya-Eritre ilişkileri ve Etiyopya, Mısır ve Sudan arasındaki Nil suları anlaşmazlığı incelenecek, ikinci bölümde Suudi Arabistan ile İran ve Suudi Arabistan, BAE ve Mısır ile Katar arasındaki bölgesel güç mücadelesinin bölge ülkelerine etkileri üzerinde durulacak, üçüncü bölümde bölgedeki terör faaliyetlerinin ele alınmasının ardından, son bölümde bölgedeki yabancı askeri güçler ve artan Arap askeri mevcudiyeti inceleme konusu yapılacaktır.

Bölge Ülkeleri Arasındaki İlişkiler/Anlaşmazlık Konuları

Kızıldeniz'in doğu sahili yıllarca Arap -İsrail meselesi ile meşgul iken batı sahilinde bölgesel güvenliği Etiyopya, Eritre, Somali, Mısır ve Sudan arasındaki ilişkiler şekillendirmiştir. Bölge ülkeleri arasında etnik-dini farklılıklardan, sınır sorunlarından ya da kıt kaynakların paylaşımından kaynaklanan problemler yaşanarak, birbirlerine muhalif unsurları veyarakip ülkeleri destekleyerek, nadi- ren de diplomatik yollara başvurarak çözülmeye çalışılmıştır.

Etiyopya-Somali İlişkileri

Nüfusu Ortodoks Hıristiyanlar ile Sünni Müslümanlar arasında neredeyse yarı yarıya bölünmüş olan Etiyopya ile Somali arasındaki ilişkileri etkileyen ana sorun, Etiyopya-Somali sınırında yer alan ve nüfusun çoğunluğunu Somali kökenli Müslümanların oluşturduğu Ogaden bölgesi ile ilgili anlaşmazlıktır. 19. yüzyılda Etiyopya tarafından işgal edilen Ogaden, İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya ile İngiltere arasında el değiştirmiş, 1948'de ise İngiltere-Etiyopya anlaşmasıyla Etiyopya'ya bırakılmıştır.¹

Somali kökenlilerin sömürgecilik döneminde İngiliz Somalilandı (günümüzde Somaliland), İtalyan Somalilandı (günümüzde Somali'nin büyük kısmı), Fransız Somalilandı (günümüzde Cibuti), Kenya (Kuzey Sınır Bölgesi) ve Etiyopya sınırlarındaki Ogaden bölgesi olmak üzere, beş ayrı idari oluşum altında yaşamaları, Somali siyasi çevrelerinde bütün Somalilerin tek devlet çatısı altında birleşmesi, "Büyük Somali" düşüncesini güçlendirmiştir.² İngiliz

1 Baskın Oran, *Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği*, Işık Yayıncılık, Ankara 1980, s. 253.

2 Jan Zahorik, "Turbulent Political Developments in the Horn of Africa in the Cold War: The

Gazi

Akademik
Bakış

333

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Somalilandı ile İtalyan Somalilandı'nın birleşmesi sonucu 1960'da bağımsız olan Somali için Ogaden vazgeçilmeyen bir bölge olarak kalmıştır. Etnik ve dini özelliklerinin yanı sıra, zengin doğal kaynakların mevcudiyeti, bölgeyi Somali bakımından önemli kılmaktadır.

1969'da Somali'de, 1974'de Etiyopya'da yaşanan askeri darbelerle sosyalist rejimlerin iktidara gelmesi ve iki rejimin de Sovyetler Birliği ile yakın ilişkileri, sınır sorunlarının gündeme gelmesini bir süre için engellemişse de 1977-78'de Somali'nin Ogaden'deki Somali yanlısı gruplar ile birlikte Ogaden'i ele geçirme girişimi, Ogaden Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur.³ Sovyetler Birliği'nin Etiyopya'nın yanında yer alması, Somali'nin geri çekilmesine yol açmış, bu gelişme Somali ile Sovyetler Birliği arasındaki ittifak ilişkilerini de sona erdirmiştir. 1991'de Etiyopya'da Silahlı Kuvvetler Eşgüdüm Komitesi (DERG) Yönetimi'nin devrilip, iktidara Tigrey Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF) öncülüğündeki Etiyopya Halk Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF)'nin gelmesi, Somali'de de SiadBarreRejimi'nin devrilip iç savaşın başlaması üzerine, ilişkilerde daha sıkıntılı bir süreç girilmiştir.

Etiyopya, Somali'deki iç savaş ve anarşiden en fazla etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Yüz binlerce Somalili mülteciye ev sahipliği yapmasının yanı sıra, Etiyopya'daki Somalili direniş gruplarından ya da Somali'de üslenen terör gruplarından kaynaklanan güvenlik tehdidiyle karşılaşmış, bu tehditlere doğrudan ya da dolaylı müdahalelerle karşılık vermiştir.

İç savaş ve kıtlığın yarattığı açlık nedeniyle ortaya çıkan insani krizin önlenmesi, barışın tesis edilebilmesi amacıyla 1993-95 yılları arasında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından gerçekleştirilen Somali Operasyonu (UNOSOM I ve II) en pahalı barışı güçlendirme operasyonlarından biri olmasına karşın ülkede düzenin sağlanmasında başarılı olamamıştır. ABD, 18 askerini kaybettiği Mogadişu Muharebesi'nin ardından ülkeden çekilme kararı almış, 2001'deki 11 Eylül saldırılarına kadar da Somali ile doğrudan ilgilenmemiştir.

1991-99 arasındaki dönem ulusal uzlaşmayı sağlamaya yönelik uluslararası girişimlere sahne olmuş, 2000'de Cibuti'de yapılan toplantıda Geçici Ulusal Hükümet (GUH) kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Somali iş çevreleri ile İslami Mahkemeler Birliği (İMB)'nin Mogadişu'yu savaş ağalarının elinde kurtarma girişimi olarak değerlendirilen ve bazı ülkeler tarafından tanınan GUH, Etiyopya tarafından İslamcıların "Truva Atı" olarak görülmüştür.⁴GUH'a karşı muhalefet 2001'den itibaren yoğunlaşmış ve güneyde şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. 2002 ve 2003'te yapılan barış girişimleri, Somalili liderlerin ik-

Central Role of Ethiopia 1960s to 1980s", Aleksı Ylönen-Jan Zahorik, der., *The Horn of Africa Since the 1960s: Local and International Politics Interwined*, Routledge, 2017, s. 14.

3 Aynı yer.

4 Ken Menkhaus, "Political Islam in Somalia", *Middle East Policy Council*, IX/1, Spring 2002, <https://mepc.org/journal/political-islam-somalia>

Görüş

tidar paylaşımıyla ilgili tartışmalarının yanı sıra, Etiyopya ile Mısır ve Körfez ülkelerinin müdahaleleri nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. Arap devletleri, Etiyopya'ya karşı Somali'de güçlü bir merkezi devlet isterken, Etiyopya zayıf ve parçalanmış bir Somali'yi tercih etmekte, Mogadişu'da Arap devletleri tarafından desteklenen güçlü bir hükümet görmek istememektedir.⁵

11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan'da Taliban rejimini deviren ABD'nin Somali'yi de hedef alabileceği beklentileri gündeme gelmiştir. Ülkenin önemli şirketlerinden El Bereket'in mal varlığının terörizmle bağlantısı nedeniyle dondurulması ve ABD'nin İMB'yi, 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki ABD Büyükelçilikleri'ne yönelik saldırıları gerçekleştiren El Kaide üyelerine barınma imkanı sağlamakla suçlaması, bu beklentileri güçlendirmiştir.⁶ Somali'ye ilişkin ABD politikası, Somali'nin El Kaide başta olmak üzere, terör örgütleri için yeni bir operasyon üssü olmasını engelleme amacı doğrultusunda şekillenmiş, bu çerçevede 2002'de Cibuti merkezli Kalıcı Özgürlük Operasyonu-Afrika Boynuzu (OEF-HOA) başlatılmıştır. Operasyon kapsamında Cibuti ve Etiyopya'daki ABD askeri tesislerinden Somali'ye yönelik keşif/gözlem faaliyetleri ile İHA saldırıları yürütülmüştür.⁷ ABD'nin terörizmle mücadele yaklaşımı, Etiyopya'nın politikasıyla paralellik arz etmiş ve ABD-Etiyopya işbirliğini güçlendirmiştir.

2004'de Kenya'da Geçici Federal Hükümet (GFH)'in ve parlamentonun kurulmasıyla yeni bir aşamaya geçilmişse de, yaşanan çatışmalar nedeniyle hükümetin 2006 sonuna kadar Somali'de faaliyet göstermesi mümkün olamamıştır. İç çatışmalar, ABD'nin Somali'de saklandığına inanılan El Kaide mensuplarını yakalamak amacıyla Somalili milislerden oluşturduğu Barışın Restorasyonu ve Terörizmle Mücadele İttifakı (ARPCT)'nin devreye girmesiyle daha da boyutlanmıştır.⁸ İMB'nin İttifak'ı dört ay süren çatışmalar sonunda yenilgiye uğratması ve Mogadişu dahil, güney Somali boyunca otorite tesis etmesi, kritik bir dönüm noktası olmuş ve Etiyopya'nın ABD'nin de zımnı desteğiyle Somali'ye askeri müdahalesine yol açmıştır. Mogadişu, Etiyopya askerlerinin yardımıyla Aralık 2006'da yeniden ele geçirilmiş ve GFH Mogadişu'ya yerleşmiştir.⁹ Ocak 2007'de, terörizmle mücadele ve istikrarın tesisi amacıyla BM tarafından görevlendirilen Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM), Etiyopya askerlerinin de katılımıyla faaliyetine başlamıştır.

Etiyopya'nın müdahalesi, 1998-2000 arasındaki savaştan beri düşmanca ilişkiler içinde olduğu Eritre'nin Somalili İslamcılara desteğini arttırmasına neden olmuştur. Ayrıca, 2006'dan itibaren İMB ile temas halinde olan Ka-

5 KenMenkhaus, *State Collapse and the Threat of Terrorism*, Routledge, 2006, s. 9.

6 SaulShay, *Somalia Between Jihad and Restoration*, Transaction Publishers, 2008.

7 NeilMelvin, *The Foreign Military Presence in the Horn of Africa Region*, SIPRI, Background Paper, April 2019, s. 21.

8 Bronwyn E. Bruton, *Somalia: A New Approach*, Council on Foreign Relations, Council Special Report No. 52, March 2010, s. 8.

9 A.g.e., s.8.

Gazi

Akademik
Bakış

335

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

tar, Eritre'nin de işbirliğiyle Somalili İslamcılara destek vermiş, Etiyopya'nın Somali'den çekilmesi için diplomatik girişimlerde bulunmuş, El Cezire kanalı vasıtasıyla Etiyopya askerlerinin uygulamaları aleyhinde yayınlar yapılmasını teşvik etmiştir.¹⁰Eritre-Katar işbirliğiyle 2007'de Asmara'da düzenlenen toplantıyla Somali'nin Yeniden Kurtuluşu İttifakı (ARS)'nin kurulması sağlanarak, Etiyopya müdahalesinin dağıttığı Somalili muhaliflerin birleştirilmesi amaçlanmıştır.¹¹

Etiyopya'nın 2009'a kadar devam eden işgali, GFH ve Etiyopya askerlerine karşı şiddetli bir direnişe yol açmış, İMB'nin silahlı kanadını oluşturan Genç Mücahitler Hareketi/El Şebab milislerinin ve El Kaide dahil yabancı cihatçıların intihar eylemleri, ABD'nin İslamcı liderlere yönelik füze ve İHA saldırıları sivil zayıflara, insan hakları ihlallerine neden olmuş, ABD ve Etiyopya karşıtı duygular güçlenmiştir. Etiyopya işgalinin 2009'da son ermesi, GFH ile uzlaşma yanlısı İMB eski üyeleri ile müzakere imkanı sağlamış ve Cibuti'de yapılan parlamento toplantısında İMB eski lideri Şeyh Şerif Şeyh Ahmet cumhurbaşkanı seçilerek, hükümetin görev süresi uzatılmıştır. Radikal İslamcılara barış sürecine çekmeyi amaçlayan uluslararası toplumun Şeyh Şerif'in cumhurbaşkanlığını tanımak ve GFH'ye desteğini sürdürmek dışında bir seçeneği kalmamıştır.¹²Etiyopya askerleri Somali'den çekilmekle birlikte, AMISOM içindeki faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak, Şeyh Şerif'in radikal unsurları barış sürecine çekebileceğine dair umutlar kısa sürede sona ermiş, radikaller Şeyh Şerif'i Batı'nın vekili olmakla suçlamış, hükümetin varlığını sürdürmesi AMISOM'a bağlı hale gelmiş, bu da "yabancı ürünü" olduğu algısını güçlendirmiştir.¹³

2012 önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuş, parlamento üyeleri Mogadişu'da yemin etmiş, sekiz yıllık geçiş dönemi sona ermiş, cumhurbaşkanlığına Hasan Şeyh Mahmut seçilmiştir. Aynı yıl, geçici anayasa kabul edilmiş, federe devletler oluşturulmaya başlanmıştır. 2013'te, 1991'den beri ilk kez olmak üzere ABD, Somali hükümetini tanımıştır.¹⁴Katar, 2012'den sonra Şeyh Şerif'ten desteğini çekmiş, Şeyh Mahmut'un cumhurbaşkanlığını desteklemiştir.¹⁵ Ancak Şeyh Mahmut, Katar'dan uzaklaşmış ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'ne yakın bir politika izlemiştir. BAE lojistik firması DP World'ün Somaliland'ın Bab El Mendeb girişindeki stratejik Berbera ve Puntland'ın Bosaso limanları ile ilgili anlaşmaları gerçekleştirmesi bu dönemde mümkün olmuştur.

10 MohamedHuseinGaas-StigJarleHansen, "QatariInvolvement in theHorn of Africa: A King Maker and a SuccessfulMediator?", StigJarleHansen, der.,*Religion, Prestigeand Windows of Opportunity*, NorwegianUniversity of Life Sciences, NoragricWorkingPaper No. 48, October 2013, s. 55

11 Aynı yer.

12 Bruton, a.g.e., s. 9.

13 A.g.e., s. 10.

14 Al J. Venter, *Somalia. UnendingTurmoil Since 1975*, PenandSwordBooks, 2017.

15 Gaas-Hansen, a.g.m., s. 57.

Anlaşma, Etiyopya'nın da Berbera limanında %19 pay sahibi olmasını sağlamıştır. Ancak, 2017'de Muhammed Abdullahi Muhammed (Farmaju) cumhurbaşkanı seçildikten sonra bu konuda BAE ile sıkıntılar yaşanmıştır.

Somali-Etiyopya ilişkileri, Farmaju'nun cumhurbaşkanlığına seçilmesinden ve 2018'de AbiyAhmed'in Etiyopya Başbakanı olmasından sonra olumlu bir seyir izlemeye başlamıştır. Farmaju seçim kampanyasındaki Etiyopya karşıtı söylemlerine karşın, Etiyopya ile iyi ilişkiler geliştirmiş, Ogaden Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni terör örgütü ilan edip, lideri AbdikerimMuse'yi Etiyopya'ya iade etmek suretiyle şimdiye kadar hiçbir Somalili liderin cesaret edemediği bir adım atmıştır.¹⁶ Bununla birlikte Etiyopya, İslamcılarının Somali'de güç kazanması ihtimalinden hala endişe duymakta ve dört bin asker bulundurduğu AMISOM kanalıyla gelişmeleri kontrol kabiliyetini elinde tutmaya çalışmaktadır.

Etiyopya-Eritre İlişkileri

1557'den 1890'a kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan, bu tarihten 1941'e kadar da İtalyan sömürgesi olan ve bağımsız kolonyal birim olarak yönetilen Eritre, İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin kontrolüne geçmiş ve 1941-1952 arasında İngiliz askeri idaresi altında kalmıştır. Eritre'nin bağımsızlığı ya da Etiyopya'ya bağlanması konusunda BM'de uzun süre karar alınamamış, 1952'de, ABD'nin uzlaşma formülü olarak ortaya attığı Etiyopya ile federasyon önerisi kabul edilmiştir. Bu formülün gündeme getirilmesinde, ABD'nin 1943'ten beri yararlandığı Kagnev dinleme istasyonunu Eritre'nin bağımsızlığıyla kaybetmek istememesi etkili olmuştur.¹⁷Bu dönemde Etiyopya İmparatoru Haile Selasiye'nin Eritre dilinin öğretilmesini yasaklamak, Eritre'deki sanayi tesislerini söküp Etiyopya'ya taşımak gibi uygulamaları Eritrelilerin tepkisini çekmiştir.¹⁸ 1962'de Eritre meclisinin kararıyla Etiyopya'nın 14. Eyaleti ilan edilmesi Eritre'nin bağımsızlık mücadelesini başlatmıştır.¹⁹ Eritre'den kaçan siyasi mülteciler komşu ülkelerde, özellikle sömürgecilik karşıtı mücadelenin merkezi olarak görülen Mısır'da üslenmiş ve Eritre Kurtuluş Cephesi (ELF)'ni kurmuştur.²⁰ Ancak, ELF'nin gelenekçi Müslüman üyeleri ile aralarındaki görüş ayrılıkları, 1973'te örgütün Marksist eğilimli Hıristiyan üyelerinin Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF)'ni kurmasına ve iki örgütün Etiyopya Ordusu ile olduğu gibi, kendi aralarında da savaşmalarına neden olmuştur.²¹Sovyetler Birliği'nin, Selasiye Yönetimi'nin 1974'de Marksist eğilimli DERG tarafından devrilmesine kadar desteklediği Eritreli savaşçılara, DERG ile ilişkilerini geliştirmesine paralel olarak desteğini kesmesi, Etiyopya'ya Eritreli savaşçılar kar-

16 *SomaliaandtheGulfCrisis*, International CrisisGroup, Report No. 260, June 2018, s. 6.

17 Oran, a.g.e., s. 254.

18 Martin Plaut, *UnderstandingEritrea: Inside Africa'sMostRepressiveState*, Oxford UniversityPress, 2016, s. 11.

19 Oran, a.g.e., s. 254.

20 Zahorik, a.g.m., s. 13.

21 Oran, a.g.e., s. 255.

Gazi

Akademik
Bakış

337

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

şısında üstünlük kazandırmıştır. 1973'ten itibaren Mısır ile ilişkileri bozulan, 1977-78 Ogaden Savaşı'ndan sonra da Somali'deki Berbera Üssü'nü kaybeden Sovyetler Birliği için Eritre'nin Etiyopya'nın elinde denize çıkacak bir bölge olarak kalması, Eritre'deki limanlar nedeniyle büyük önem kazanmıştır.²² Eritre, ABD'nin 1952'de yaptığı gibi, bu kez de Sovyetler Birliği'nin Eritre limanlarına erişimi uğruna bağımsızlık mücadelesinde mevzi kaybetmiştir. Eritre, ancak 1991'de Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra bağımsızlığını kazanabilecektir. DERG rejimine karşı birlikte mücadele ettiği TPLF öncülüğündeki EPRDF ile sağlanan mutabakat çerçevesinde 1993'te düzenlenen referandumla bağımsızlığını ilan eden Eritre'nin Etiyopya ile ilişkileri kısa süre sonra bozulacaktır.

Esasen EPLF ile TPLF arasındaki anlaşmazlıklar, DERG'e karşı birlikte mücadele ettikleri ilk yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasındaki ideolojik mücadelenin karşı taraflarında yer almaları ve milliyetçilik anlayışlarındaki farklılıklar, hangi halkların self determinasyon hakkına sahip olması gerektiğine dair tartışmalar, iki örgütü karşı karşıya getirmiştir.²³ Ortak düşmana karşı işbirliği gerekliliği nedeniyle bu sorunlar bir yana bırakılmış ve DERG'in devrilmesinden sonra 1993'te Eritre'nin bağımsızlığı ilan edilmiştir. Bağımsızlığın ilk yıllarında işgücünün serbest dolaşımı, Etiyopya para biriminin Eritre'de kullanılması, Etiyopya'nın sahil şeridini kaybetmesinin etkilerini azaltmak için Assab limanından yararlanması gibi konularda işbirliği yapılmış, ancak bu olumlu durum fazla uzun sürmemiştir.²⁴ Sınır ile ilgili anlaşmazlıkların ortaya çıkması, 1998-2000 arasında iki ülke arasında savaşa yol açmıştır. 2000'de imzalanan Cezayir Antlaşması uyarınca kurulan Eritre-Etiyopya uluslararası sınır komisyonunun 2002'de, sınır anlaşmazlığına konu Badme bölgesini Eritre'ye bırakma kararının Etiyopya tarafından reddedilmesi, ilişkilerin daha da kötüleşmesine neden olmuştur.²⁵ Eritreli muhalif grupların Etiyopya tarafından, Etiyopya'ya karşı Somali İslamcı grupların da Eritre tarafından desteklenmesi, ilişkileri gerginleştirmiştir. Eritre'nin Somalili İslamcılara desteği 2009'da BM Güvenlik Konseyi'nin Eritre'ye yaptırım kararı almasına neden olmuştur.

Eritre ile Etiyopya arasındaki "ne savaş ne barış" durumu, Mayıs 2018'de AbiyAhmed'in Başbakanlığa gelmesinin ardından Etiyopya'nın 2002 tarihli BM kararını koşulsuz olarak kabul ettiğini açıklamasıyla ortadan kalkmış, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuş ve 20 yılı aşkın süredir devam eden düşmanlık sona ermiştir. Bununla birlikte, Badme sakinlerinin Etiyopya'nın bölgeden çekilmesine karşı çıkması ve bölgenin Tigrey Bölgesel İdaresi'nin yönetimi altında olmasından kaynaklanan nedenlerle Etiyopya'nın

22 A.g.e., s. 258.

23 Plaut, a.g.e., s. 16-19.

24 A.g.e., s. 22.

25 Dan Connell-TomKillion, *Historical Dictionary of Eritrea*, ScarecrowPress, 2011.

çekilmesi ve bölgenin askerden arındırılması işlemi henüz gerçekleşmemiştir. AbiyAhmed'in EPRDF koalisyonunun Oromo kanadından olması, federal hükümet ile Tigrey Bölgesel Yönetimi arasında ve TPLF ile AbiyAhmed ve iktidardaki koalisyon ortakları arasındaki görüş ayrılıkları çekilme işlemi geciktirmektedir.²⁶ Eritre-Etiyopya barışını, TPLF ile EPLF arasında 1970'li yıllardan beri süregelen gergin ilişkilerin yüküne sahip olmayan AbiyAhmed'in yükselişyle EPRDF içinde meydana gelen değişikliklerin mümkün kıldığı²⁷dikkate alındığında, Eritre ile barışa karşı TPLF kanadında direniş olduğu anlaşılmaktadır. Etiyopya-Eritre barışının sağlanmasında Suudi Arabistan ile BAE de Kızıldeniz'deki askeri-siyasi rollerini güçlendirmek amacıyla kolaylaştırıcı rol oynamıştır. Ancak barışı mümkün kılan asıl unsur, Etiyopya'da meydana gelen iç gelişmeler ve lider değişikliği olmuştur.

Eritre-Etiyopya barışı, Kasım 2018'de Eritre'ye yönelik BM yaptırımlarının kaldırılmasını ve Eritre'nin Somali ve Cibuti ile ilişkilerinin de düzelmesini sağlamıştır. Eritre, Şubat 2020'de Etiyopya, Eritre ve Somali arasında bölgesel blok oluşturma önerisini gündeme getirerek önemli bir adım atmıştır. Ancak Somali'de, Eritre ve Etiyopya'nın geçmişte Somali'nin istikrarsızlığındaki rollerine dikkat çeken ve blok önerisinin parlamento tarafından onaylanması gerektiğini belirten muhalif görüşler bulunmaktadır.²⁸Diğer yandan, AbiyAhmed'in içeride karşılaştığı problemler ve Tigrey kanadında Eritre ile barışa karşı muhalifet olması, barışın sürdürülebilirliği konusunda şüphe yaratmaktadır.

Etiyopya-Mısır-Sudan Arasında Nil Suları Konusundaki Anlaşmazlık

Afrika kıtasının yaşam kaynağı olan Nil nehri, bütün havza ülkeleri için hayati olmakla birlikte, Mısır bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Nil Havzasında %10'dan az bir alana sahip olmakla birlikte, havza nüfusunun üçte birinin yaşadığı Mısır, Nil nehrine %90 oranında bağımlıdır ve Nil nehri ile ilgili konuları varoluşsal nitelikte görmektedir. Mavi Nil ve Beyaz Nil olmak üzere iki koldan oluşan Nil nehri esas olarak Etiyopya'dan doğan Mavi Nil'den beslenmektedir. Nil nehri, su, enerji ve gıda güvenliği bakımından Etiyopya ve Sudan için de kritik önemdedir.²⁹ 1929'da, Sudan ve diğer İngiliz kolonileri adına İngiltere ile Mısır arasında imzalanan Nil Suyu Anlaşması, Mısır'ın Nil ile ilgili tarihi ve doğal haklarını kurumsallaştırmış ve Mısır ile Sudan arasındaki su tahsislerini içermiştir. Mısır'ın 1950'li yıllarda Asvan Barajı'nın yapımını gündeme getirme-

26 "HopesDashed as Ethiopia-EritreaPeaceProcessStagnates", *Voice of America*, July 23, 2019, voanews.com/africa/hopes-dashed-ethiopia-eritrea-peace-process-stagnates

27 "How EthiopiaandEritreaMadePeace", *The Economist*, 17 July 2018, economist.com/the-economist-explains/2018/07/17/how-ethiopia-and-eritrea-made-peace

28 AggreyMutombo, "Once a Pariah, EritreanPresidentComesUpWithRegionalBlocidea", *Daily Nation*, February 02, 2020, nation.co.ke/news/africa/Eritrean-president/floats-regional-bloc-idea.../1066-5441644-3vgvh6/index.html

29 FlorianKrampe vd., *Water Security andGovernance in theHorn of Africa*, SIPRI, PolicyPaper 54, March 2020, s. 14.

Gazi

Akademik
Bakış

339

Cilt 14

Sayı 27

Kış 2020

si, Sudan'ın da 1929 Anlaşması'nın güncellenmesi taleplerine neden olmuştur. Sudan, 1956'da bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Mısır'ın Nil üzerinde yeni bir baraj inşa etme isteğini eleştirmiş, 1956-58 arasında iki ülke arasında Nil'in paylaşımı ile ilgili sorunlar yaşanmıştır.³⁰ 1959'da Nil sularının tam kullanımını çerçevesinde iki ülke arasında yeni bir anlaşmaya varılmış, iki ülkeye tahsis edilen su miktarları yeniden belirlenmiştir. Mısır, Nil nehrine hiçbir katkısı olmamasına rağmen, bölgesel bir güç olması, nehirden faydalanma/bağımlılık oranının yüksekliği ve tarihsel olarak kazanılmış hakları nedeniyle Nil üzerinde hegemon güç kabul edilmektedir.³¹ 1929 ve 1959 anlaşmalarına taraf olmayan Etiyopya, sömürgecilik dönemi ve sonrasının güç dengeleri nedeniyle, Nil sularının %86'sını ürettiği halde sadece %3'ünü kullanmakta³² ve yukarı havza ülkesi olmasına rağmen, dezavantajlı durumda bulunmaktadır.

Mısır'ın Nil suları ile ilgili tarihi hakları olduğu iddiası, Etiyopya tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiş, ancak Mısır'ın bölgedeki gücü, Nil sularının kullanımını varoluşsal tehdit olarak algılaması, askeri güç kullanma seçeneğini sürekli vurgulaması ve Etiyopya'nın iç sorunları ve Somali ve Eritre ile ilişkileri, Etiyopya'nın 1950'li yıllardan beri jeolojik araştırmalarını sürdürdüğü³³ baraj yapımı planlarını uygulamaya koymasına izin vermemiştir. EPRDF Yönetimi, Meles Zenawi'nin başbakanlığı döneminde, 1950'li yıllardaki jeolojik etütleri güncellemiş, baraj inşasını, Proje X adıyla ve gizlilik içinde yeniden ele almış,³⁴ Mısır'ın Arap baharı sürecinde içinde bulunduğu karışıklık ve iktidar boşluğundan yararlanarak, 2011'de Büyük Etiyopya Rönesans Barajı'nın yapımına başladığını duyurmuştur. Mısır, askeri güç kullanma tehdidini yeniden vurgulamasına ve barajın inşasının durdurulmasını istemesine karşın, güçlü bir muhalefet gösterememiştir. Sudan, barajın inşasına başlangıçta karşı çıkmakla birlikte, 2012'den sonra tutumunu değiştirmiş, barajın yıl boyu düzenli su akışı sağlayarak Sudan'a tarımsal üretimini artırma imkanı vereceği ve Nil taşkınlarından koruyacağı düşüncesiyle projeyi desteklemeye başlamıştır.³⁵

Etiyopya, barajın inşasını kalkınması ve enerji üretimi için önemli görürken, su akışının azalacağını düşünen Mısır tehdit olarak algılamakta, ayrıca Etiyopya'nın su arzı üzerinde artan kontrolünün bölgedeki güçlü tarihi rolüne zarar vermesinden endişe etmektedir.³⁶ Üç ülke arasında 2011 sonunda Ortak Teknik Komite oluşturularak başlayan görüşmeler pek çok kez kesintiye uğra-

30 Muhammed Tandoğan-Osman Kağan Yücel, "Nil'in Paylaşılması Meselesi: Hidro-Diplomasi Bağlamında Mısır, Sudan ve Etiyopya Rekabeti", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 53, Temmuz 2017, s. 114.

31 İlhan Sağsen, "Nil Nehri Havzası ve Su Hegemonyası", *Ortaadoğu Analiz*, V/53, Mayıs 2013, s. 44.

32 Tandoğan-Yücel, a.g.m., s. 117.

33 *Bridging the Gap in the Nile Waters Dispute*, International CrisisGroup, Africa Report No. 271, March 2019, s. 3.

34 A.g.e., s. 4.

35 A.g.e., s. 21.

36 Krampe vd., a.g.e., s. 16.

Görüş

Akademik
Bakış

340

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

miş, barajın bitim tarihi yaklaşırken, barajın doldurulma süresi ile ilgili anlaşmazlıklar öne çıkmıştır. Mısır, barajın 12-21 yıllık dönemde doldurulmasını önerirken Etiyopya altı yıllık bir süre öngörmektedir.³⁷ 2015'te imzalanan Rönesans Barajı ile ilgili İlkeler Deklarasyonu, karşılıklı yarar ve aşağı havza ülkelerine zarar vermeme ilkelerini kabul ederek bir dönüm noktası oluşturmuş, 2018'de göreve gelen Etiyopya Başbakanı AbiyAhmed'in uzlaşmaya açık tutumu olumlu beklentiler yaratmıştır. Ancak, görüşmelerde Şubat 2020'ye kadar anlaşma sağlanamamış ve Etiyopya Temmuz 2020'den itibaren baraj rezervuarını doldurmaya başlayacağını açıklamıştır.

Bunun üzerine Mısır, Haziran 2020'de soruna adil çözüm için BM Güvenlik Konseyi'nden müdahalede bulunmasını istemiş, Güvenlik Konseyi'nin tarafların sorunu diyalogla ve Afrika Birliği'nin yardımıyla çözmeleri kararının ardından³⁸ Temmuz 2020'de Afrika Birliği gözetiminde yapılan görüşmelerden de sonuç alınamamıştır. Mısır, Etiyopya'yı üç ülke arasında varılan anlaşmaya aykırı olarak tek yanlı hareket etmekle suçlarken, Etiyopya basınında Mısır'ın barajın doldurulmasıyla ilgili konulardan ziyade su tahsisine yönelik uzun dönemli bir anlaşma peşinde olduğu, yukarı havza ülkelerinin haklarını görmezden gelerek 1959 anlaşmasıyla sağlanan statükoyu korumayı amaçladığı ve savaş opsiyonunu daima elinde tuttuğu eleştirileri dile getirilmiştir.³⁹Esasen Mısır'ın rezervuarın dolması sırasında uğrayacağı su kaybının yanı sıra, barajdan düzenli su akışı sağlayacak Sudan'ın tarımı için daha fazla su tüketmesinden de endişe duyduğu⁴⁰ ve barajın uzun dönemli etkilerinin araştırılmasını istediği, böylece ne kadar su kaybı olacağını ve karşılaşacağı muhtemel zararları tespit etmeyi amaçladığı, Nil'e olan yüksek bağımlılığı dikkate alındığında konunun Mısır için hayati önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Teknik sorunların yanı sıra, Etiyopya ve Sudan'daki iç gelişmeler de görüşmelerin seyrini etkileme potansiyeli taşımaktadır. Sudan, Nisan 2019'da Devlet Başkanı Ömer Hasan El Beşir'e yönelik darbenin ardından Mısır'a daha yakın bir tutum içinde olmakla birlikte, geçiş döneminde askeri yönetimin böyle kritik bir konuda bağlayıcı karar alması güç olabilecektir. Etiyopya'da ise Başbakan AbiyAhmed'in içerde karşı karşıya olduğu güçlükler, ayrıca Rönesans Barajı'nın bir ulusal mesele olarak değerlendirilmesi ve sağlayacağı ekonomik yararlar nedeniyle, taviz olarak algılanabilecek bir tutum değişikliğine gitmesi kolay görünmemektedir. Rönesans Barajı ile ilgili gerginliğin, sıcak çatışmaya

37 A.g.e., s. 17.

38 "BMGK'den Etiyopya, Mısır ve Sudan'a Baraj Sorununu 'Diyalog' İle Çözme Çağrısı", *Anadolu Ajansı*, 30.06.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmgkden-etiyopya-misir-ve-sudana-baraj-sorununu-diyalog-ile-cozme-cagrisi/1894141>

39 MekdelawitMessayDeribe, "The International Media's Misrepresentation of Ethiopia on the GERD", *Addis Standart*, April 14, 2020, addisstandart.com/opinion-the-international-medias-misrepresentation-of-ethiopia-on-the-gerd

40 *Bridging the Gap*... s. 11.

Gazi

Akademik
Bakış

341

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

dönüşme riskini de koruyarak, bölge güvenliğini etkileyen ana konulardan biri olmayı sürdüreceği düşünülmektedir.

Bölgesel Güç Mücadelesi

Kızıldeniz bölgesi son yıllarda İran ile Suudi Arabistan arasındaki güç mücadelesinin yeni bir alanı olarak dikkati çekmektedir. İran'ın, Lübnan, Irak ve Suriye'deki nüfuzundan rahatsızlık duyan Suudi Arabistan için güney komşusu Yemen'deki Husiler üzerinde artan İran etkisiciddi bir tehdit niteliğinde görülmektedir. Yemen'deki gelişmelerin İran'a Yemen üzerinde etkili olma ve Kızıldeniz'de köprübaşı elde etme imkanı verme ihtimali, Suudi Arabistan'ın sadece bölgesel nüfuzuna değil, güvenliğine karşı da tehdit olarak algılanmaktadır.

Yemen'de 2000'li yıllardan itibaren Husiler ile Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih Yönetimi arasında başlayan çatışmalar, aralıklarla ve zaman zaman sağlanan uzlaşılarda Arap baharına kadar devam etmiştir. Arap baharı sırasında güvenlik güçlerinin göstericilere uyguladığı şiddet nedeniyle, iktidarını dayandırdığı aşiretlerin desteklerini çekmesi Salih Yönetimi için sonun başlangıcı olmuştur.⁴¹ Kasım 2011'de Körfez İşbirliği Konseyi'nin hazırladığı planı kabul eden Salih'in istifasıyla daha istikrarlı bir döneme girileceği beklentileri gerçekleşmemiştir. Salih'in yerini bıraktığı yardımcısı Mensur Hadi Yönetimi'ne Husilerden ve güneyli ayrılıkçılardan muhalefet yükselmiş, seçimler boykot edilmiş, Hadi ve Salih yanlıları arasında iktidar mücadelesi başlamıştır. 2014'de İran desteğindeki Husilerin başkent Sana'yı kontrolleri altına alması ve parlamentoyu kapatması, Suudi Arabistan'ı harekete geçirmiş ve Hadi Yönetimi'ne destek için Arap koalisyonu oluşturma girişimlerine ağırlık vermesine neden olmuştur.⁴² Bu çerçevede Suudi Arabistan, İran'ın Husilere lojistik desteğini hareket kabiliyetini kısıtlamak amaçlarına yönelik bir strateji geliştirmiştir.

Suudi Arabistan, maddi ve/veya diplomatik destek sağlamak gibi yollarla İran ile iyi ilişkiler içinde olan Sudan ve Eritre nezdinde etkili girişimlerde bulunmuştur. Eritre, daha önce İran'ın yararlandığı ve Husilerelojistik destek sağlamakta kullandığı belirtilen Assab limanındaki İran faaliyetlerini sonlandırmış ve 2015'te Suudi Arabistan ve BAE ile sağlanan anlaşmayla Yemen savaşında kullanılmak üzere BAE'ye üs açma imkanı sağlamıştır.⁴³ BAE'nin, üssün faaliyetleri nedeniyle Eritre'ye yönelik ambargoyu ihlal ettiğine dair BM uyarılarına maruz kalması, Eritre'ye yaptırımların kaldırılmasında dolaylı rol oynamıştır.

41 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu. Siyaset, Savaş ve Diploması*, C. 1, MKM Yayınları, 5. Baskı, Bursa 2012, s. 229.

42 RiadDomazeti, *Yemen Raporu*, İNSAMER, Araştırma 84, Ocak 2019, s. 11.

43 JosMeester-Willem Van Den Berg-Harry Verhoeven, *Riyal Politik. The Political Economy of Gulf Investments in the Horn of Africa*, Clingendael/NetherlandsInstitute of International Relations, CRU Report, April 2018, s. 28.

Görüş

Akademik
Bakış

342

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Suudi Arabistan'ın, Eritre'nin yanı sıra, Sudan'ın da yakın müttefiki İran ile ilişkilerini kesmesini sağlaması, önemli bir diplomatik başarı olmuştur. Beşir Yönetimi, ABD yaptırımlarının hafifletilmesine yönelik diplomatik destek karşılığında İran ile ilişkilerini kesmiş ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyona katılmıştır.⁴⁴ Ancak Suudi Arabistan, Yemen'e müdahale ederek Husilerin Sana'dan çekilmesini sağlama ve Hadi Yönetimi'nin Sana'da kontrolü ele alması amaçlarını gerçekleştirmede başarılı olamamış, savaş Suudi Arabistan topraklarına yayılmış, Suudi petrol tesisleri Husiler tarafından İHA ve füzelerle vurulmuş, Kızıldeniz'de petrol tankerleri hedef alınmıştır. Suudi Arabistan'ın müttefiki BAE ile de sorunlar yaşadığı görülmüş, Suudi Arabistan'ın Hadi Yönetimi'ne desteğine karşılık BAE'nin Hadi Yönetimi ile çatışan güneyli ayrılıkçılara destek vermesi, stratejik Sokotro adasını işgal girişimi gibi gelişmeler iki ülke arasında sıkıntılara neden olmuştur. Aralık 2018'de sağlanan ateşkesin Mayıs 2019'dan itibaren kısmen uygulanmaya başlanması, Husilerin Eylül 2019'da Suudi Arabistan'a yönelik İHA saldırılarını durdurması ve Temmuz 2020'de Güney Geçiş Konseyi'nin özerklikten vazgeçtiğini açıklayarak Hadi Yönetimi ile anlaşmaya varması olumlu gelişmeler olmuşsa da beş yıldır devam eden savaşta Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon net bir üstünlük sağlayamamıştır.

Diğer yandan Haziran 2017'de Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Katar arasında diplomatik ilişkilerin kesilmesi ve Katar'a ekonomik abluka uygulanmasıyla zirveye ulaşan gerginlik, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır'ın bölge ülkelerini taraf almaya zorlamasıyla daha karmaşık bir nitelik kazanmış, yeni gerginliklere ve istikrarsızlıklara neden olmuştur. Esasen, Arap baharıyla ve Mısır'da Müslüman Kardeşler Örgütü'nün adayı Muhammed Mursi'nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle başlayan, Katar ile Türkiye'nin Mursi'yi destekleyip 2013'te gerçekleştirilen Abdülfettah Sisi liderliğindeki askeri darbeyi kınamasıyla artan gerginlik, 2014'de ilişkilerin kopmasına neden olmuş, kısa süreli bir yumuşamanın ardından Haziran 2017'de yeniden tırmanmıştır.

Sudan'ın, İran ile ilişkilerini keserek ve Yemen koalisyonuna katılarak önemli bir politika değişikliğine gitmiş olmasına karşın, Katar krizinde tarafız kalmayı tercih etmesi, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır'da tepki yaratmış, krizden kısa bir süre sonra Türkiye ile Sudan ilişkilerinde yaşanan gelişmeler, bu tepkileri daha da arttırmıştır. Sudan ile Türkiye arasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Aralık 2017 sonundaki Sudan ziyareti sırasında Sevakin Adası'nın kiralanması konusunda imzalanan anlaşma, adanın Mısır'a karşı askeri amaçla kullanılacağı spekülasyonlarına ve Mısır ile Sudan arasında gerginliğe neden olmuştur. Kapatılması talep edilen Katar'daki askeri üssünün ve Somali'deki askeri eğitim merkezinin ardından Sudan'da yeni bir üs açacağı haberleri, Türkiye'nin girişimlerinin bölgedeki güç dengelerini değiştireceği endişelerine

44 Aynı yer.

Gazisi

Akademik
Bakış

343

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

yol açmıştır. Mısır basınında, Türkiye'nin adada donanma üssü kurmayı ve Sisi Yönetimi'ni devirmeyi amaçladığına dair yorumlar yer almış, Katar Genelkurmay Başkanı'nın Cumhurbaşkanı Erdoğan ile aynı tarihte Mısır'ı ziyaret etmesi, Mısır'a kurulan komplonun kanıtı olarak gösterilmiştir.⁴⁵ Aynı dönemde Mısır ile Sudan arasında Halayib sorunu nedeniyle sınırda çatışmalar yaşanması ve Mısır'ın Eritre'deki BAE üssüne, Sudan'ın da Eritre sınırına asker sevk ettiğine dair haberler, bölgesel gerilimin yükselmesine neden olmuş, Etiyopya, Mısır'ı Sudan ve Etiyopya'ya güç gösterisi yapmakla eleştirmiştir.⁴⁶Sevakin anlaşmasının, Mısırlı İslamcılara desteğinden rahatsızlık duyduğu Sudan ile Türkiye arasındaki olası askeri işbirliğini gündeme getirmesinin ve Katar'ın da bu işbirliğinin bir unsuru olduğunun düşünülmesinin, Mısır'ın tepki göstermesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

Eylül 2018'de Etiyopya-Eritre barışının sağlanması Sudan-Mısır ilişkilerinde tansiyonun düşürülmesine yardımcı olmuş, hatta yönetimine yönelik protestolar karşısında Mısır'dan destek talebinde bulunan Beşir'e, Sisi tarafından olumlu yanıt verilmiştir. Bununla birlikte, Nisan 2019'da Beşir Yönetimi'ne karşı gerçekleştirilen darbenin Mısır, Suudi Arabistan ve BAE tarafından memnuniyetle karşılandığı görülmüştür. Darbeden sonra oluşturulan Geçici Askeri Konsey'in Başkanı Abdülfettah Burhan'ın daha önce Yemen'deki Sudan askerlerinin başında bulunduğu ve Suudi Arabistan ve BAE ile yakın ilişkilere sahip olduğu belirtilmektedir. Darbeden sonra Arap koalisyonuna desteğini sürdüreceğini açıklayan Sudan Askeri Yönetimi'nin, Rönesans Barajı konusunda Mısır'a yakın bir tutum izlemeye başlaması dikkat çekmiştir. Rusya'nın Beşir Yönetimi ile Kızıldeniz kıyısında lojistik merkez kurmak amacıyla yürüttüğü görüşmeler de darbeye akamete uğramıştır. Diğer yandan Sudan darbesinin, Türkiye ve Katar'ın Sudan üzerindeki etkinliğini önleme amacına yönelik olduğu görüşleri de dile getirilmiştir.

Eritre, İran konusunda gösterdiği yaklaşımı Katar konusunda da sürdürmüş ve eski partneri ve finansal destekçisi Katar ile ilişkilerini kesmiştir. Eritre'nin, Mısır-Sudan gerilimi sırasında Türkiye'nin Sevakin'de askeri mevcudiyetinin rahatsızlık yaratacağını, ayrıca Türkiye'nin Somali'deki askeri mevcudiyetinin de kabul edilemez olduğunu ve bölge istikrarına katkı sağlama-yacağını açıklaması dikkati çekmiştir.⁴⁷Eritre, Sudan'daki darbeden kısa süre önce de Türkiye'yi Eritre Müslüman Ligi'ni destekleyerek Katar ve Sudan ile

45 "Mısır-Sudan Gerginliğini Sevakin Adası'nın Türkiye'ye Tahsisi mi Tetikledi?", *BBC Türkçe*, 5 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42578774>

46 Theodore Karasik-Giorgio Cafiero, "Turkey's Move into the Red Sea Unsettles Egypt", *Middle East Institute*, January 17, 2018, mei.edu/publications/turkey-move-red-sea-unsettles-egypt

47 "Eritrean President Isaias Awferki Accused What He Described as 'Stakeholders' in Sudan and Ethiopia in Trying to Create a Clash Between Khartoum and Asmara", *DEHAI Eritrea Online*, 15 January 2018, dehai.org/dehai/dehai_hagers/239029

birlikte Eritre'ye karşı yıkıcı faaliyetlerde bulunmakla suçlamıştır.⁴⁸ Diğer yandan bölgesel oluşumlara karşı şüpheli yaklaşımıyla tanınan Eritre'nin Kızıldeniz Konseyi'ne katılması da dikkat çekicidir.

Somali'de ise 2017 seçimleriyle göreve geldikten kısa süre sonra Suudi Arabistan ve BAE'nin Katar ile ilişkileri kesmesi baskısıyla karşılaşılan Farmaju'nun tarafsız kalmak istemesi, ülkedeki istikrarsızlığa yeni boyutlar katmıştır. BAE ile Katar arasında 2012'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinden beri var olan rekabet, 2017 seçimlerinden sonra daha da artmış, BAE Farmaju'nun seçimlerde Katar'dan mali destek aldığı ve Katar yanlısı kişileri göreve getirdiği gerekçesiyle Farmaju'nun tarafsızlık iddialarını inandırıcı bulmamıştır. BAE ile Katar-Türkiye destekli olduğunu düşündüğü Mogadişu hükümeti arasında tırmanan tansiyon, hükümet ile rakipleri arasında anlaşmazlıklara yol açmış, 2017 sonunda başbakan ile parlamento başkanının karşı karşıya geldiği ve çatışmaya dönüşme riski taşıyan gerilimin ardından, 2018 boyunca da hükümet ile muhalifleri arasındaki gerginlik farklı şekillerde devam etmiştir. Hükümet, otoriter bir tavır benimsediği muhaliflerine yönelik baskılarını meşrulaştırmak için BAE ile bağları olduğu iddialarını gündeme getirmiş, bazı muhaliflerin konut ve ofislerine BAE'den para aldıkları gerekçesiyle operasyonlar düzenlenmiş, BAE tarafından eğitilen güvenlik güçlerinin emirleri dinlememekle suçlanması, güvenlik güçleri içinde hizipçilik tehlikesi yaratmıştır.⁴⁹ Diğer yandan, BAE yatırımlarına bağımlı olan Puntland ve Somaliland'ın Mogadişu hükümetinin Katar krizindeki tutumuna karşı tavır alması, hükümet ile federe devletler arasında var olan anlaşmazlıkları daha da arttırmıştır. 1991'de bağımsızlığını ilan eden, ancak uluslararası toplum tarafından tanınmayan Somaliland'ın Mart 2018'de DP World firması ile Berbera limanı konusunda nihai anlaşmayı yapması üzerine, hükümet konuyu Arap Ligi'ne götürmüş ve anlaşmanın egemenliğinin ihlali niteliğinde olduğunu açıklamıştır.⁵⁰ Somali parlamentosu da DP World'ün Somali'de faaliyet göstermesini yasaklayan bir yasa çıkartarak, sadece Berbera sözleşmesini değil, aynı zamanda şirket ile federe devletler arasındaki potansiyel anlaşmaları da hedef almıştır. Bu girişim, Somaliland lideri Muse Bihi Abdi tarafından savaş ilanı olarak nitelendirilmiştir.⁵¹ Mogadişu hükümeti ile BAE arasındaki ilişkileri en olumsuz şekilde etkileyen gelişme ise Nisan 2018'de hükümetin bir BAE uçağındaki milyonlarca dolara, BAE'nin Somali'yi karıştırma amacının kanıtı olduğunu ileri sürerek el koymasıyla yaşanmıştır. BAE paranın, maaşları uzun süredir BAE tarafından ödenen Somali güvenlik güçlerine verileceğini belirtse de hükümetin kararında değişiklik olmamış, bunun üzerine BAE yardım projelerini ve askeri işbirliğini durdurmuş, tüm personelini çekmiş ve

48 Eritrean Ministry of Information, "Press Statement", 3 April 2019.

49 *Somalia and the Gulf Crisis*, International Crisis Group, Report No. 260, June 2018, s. i.

50 A.g.e., s. ii.

51 Aynı yer.

Gazisi

Akademik
Bakış

345

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Mogadişu üssünü terk etmiştir.⁵²Somali'deki gelişmeler, Katar krizinin bölgeye uzanmasının tehlikelerini ve ülkenin daha güçlü ülkelerin mücadele alanı haline gelmesi halinde istikrarsızlığın nasıl boyutlanacağını göstermesi bakımından önemli bir örnek olmuştur.

Bölgesel güç mücadelesinin diğer bir boyutu Kızıldeniz Konseyi'nin kurulmasıyla kendisini göstermiştir. Ocak 2020'de Kızıldeniz ve Aden Körfezi'nde kıyısı bulunan Suudi Arabistan, Sudan, Cibuti, Somali, Eritre, Mısır, Yemen ve Ürdün tarafından Riyad'da imzalanan "Kızıldeniz ve Aden Körfezi Kıyısındaki Arap ve Afrika Ülkeleri Konseyi" kuruluş sözleşmesiyle hayata geçirilen, merkezi Riyad'da olacak Konsey'in Kızıldeniz'de güvenlik ve istikrarı korumayı, karşılaşılan tehlikelerle mücadele için istişare ve koordinasyonu hedeflediği ve askeri bir ittifak niteliğinde olmadığı açıklanmıştır.⁵³ Kızıldeniz bölgesinde işbirliğini geliştirmek amacıyla bölgesel bir platform oluşturma düşüncesinin 1950'li yıllara kadar giden bir geçmişi olmakla birlikte, 2017'den itibaren yeniden gündeme getirilmiş ve Avrupa Birliği (AB)-Almanya ve Afrika Birliğigirişimlerinin ardından Mısır-Suudi Arabistan girişiminin somutlaşmasıyla hayata geçirilmiştir.⁵⁴ Başlangıçta Mısır'ın liderliğinde yürütülen platform oluşturma girişimleri, 2018 ortalarından itibaren Suudi Arabistan'ın inisiyatifine geçmiş ve üyelik, amaçlar, finans, prosedürler konusundaki çeşitli anlaşmazlıklara karşın 2020 başında Kızıldeniz Konseyi'nin oluşumu tamamlanmıştır. Kızıldeniz Konseyi ile ilgili olarak; Suudi Arabistan'ın çok boyutlu bir işbirliği platformu değil, İran karşıtı bir askeri ittifak yaratma amacıyla olduğuna dair eleştiriler, Mısır'ın Etiyopya'yı dışarıda tutmak için oluşumun sadece kıyıdaş ülkelerle sınırlı olmasını savunmasının, daha kapsayıcı bir oluşumun gerekli olduğunu düşünenlerde yarattığı rahatsızlıklar, Mısır ya da Suudi Arabistan'ın oluşumu bölgesel rakiplerine karşı bir araç olarak kullanma ihtimaline yönelik endişeler, çeşitli aşamalarda dile getirilmiştir.⁵⁵ Kızıldeniz Konseyi'nin Etiyopya gibi merkezi bir ülkenin katılımı olmadan kurulmasının gerçekçi olmadığı, bölge ülkeleri arasında işbirliğinden ziyade yeni bir kampaşma yaratmasının mümkün olduğu, Türkiye'nin de Konseyi kendisine karşı bir ittifak olarak gördüğü⁵⁶belirtilmektedir. Esasen Suudi Arabistan'ın finansal gücüne ve siyasi etkisine dayanarak domine ettiği anlaşılan Kızıldeniz Konseyi'ni bölgesel güç mücadelesinin yeni bir aracı olarak görmek mümkündür. Bu çerçevede, İran'ın yanı sıra Katar ve Türkiye'nin de Kızıldeniz'de hareket kabiliyetinin sınırlandırılmasının amaçlandığı düşünülmektedir.

52 Aynı yer.

53 "Kızıldeniz Kıyısındaki 8 Ülkeden İttifak", *Anadolu Ajansı*, 06.01.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kizildeniz-kiyisindaki-8-ulkeden-yeni-ittifak/1694286>

54 ZachVertin, *Toward a RedSea Forum: TheGulf, theHorn of Africaand Architecture for a New Regional Order*, Brookings Doha Center, Analysis Paper No. 27, November 2019, s 13.

55 A.g.e., s. 18-21.

56 A.g.e., s. 28.

Kızıldeniz'de Terör Faaliyetleri

Kızıldeniz'deki terör faaliyetleri 1990'lı yıllarda; Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı savaşan "Arap Afganların" ülkelerine dönmesi, Körfez Savaşı nedeniyle ABD askerlerinin Suudi Arabistan'da konuşlanması, Sudan'da 1989 darbesiyle militarist-dinci bir rejimin kurulması ve Somali'de iç savaş çıkması gibi gelişmelerin etkisiyle başlamış, 2000'li yıllarda ise El Kaide'nin Yemen'deki faaliyetleri ve Somali ile Yemen'deki grupların işbirliğiyle hız kazanmıştır.

Sudan, Ömer Hasan Beşir liderliğindeki askeri darbeden sonra Ulusal İslami Cephe lideri Hasan Turabi'nin yönetimdeki etkisini arttırması nedeniyle Bin Ladin ve El Kaide şebekesi, Mısırlı cihatçılar, Filistinli, Cezayirli ve Lübnanlı radikal gruplar için uygun bir üslenme alanı olmuştur. Bin Ladin, El Kaide ile farklı cihatçı gruplar arasında koordine sağlamak için Sudan'da İslami Ordu Şura Konseyi'ni kurmuş ve global cihat şebekesini güçlendirmiştir.⁵⁷ Sudan'da üslenen Mısırlı cihatçıların Mısır'da Hıristiyanlara, yabancı turistlere ve hükümete yönelik saldırıları ve 1995'te Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e AddisAbaba'daki Afrika Birliği Zirvesi'nde suikast girişiminde bulunmaları, ABD'nin Sudan'a yaptırım uygulamasına neden olmuş ve artan ABD baskıları karşısında Bin Ladin 1996'da Sudan'ı terk ederek Afganistan'a gitmiştir. 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki ABD Büyükelçilikleri'ne yönelik intihar eylemlerine Sudan'ın karıştığı iddiaları, ABD'nin Hartum'da kimyasal silahlar ürettiği belirtilen bir ilaç fabrikasına füze saldırısı düzenlemesine yol açmıştır. 2000'de Yemen'in Aden limanında USS Cole Destroyeri'ne yapılan intihar eylemi, 11 Eylül 2001 saldırıları öncesinde bölgedeki son büyük eylemi teşkil etmiştir. 2001'de Afganistan'da yapılan operasyonlar nedeniyle El Kaide'nin merkezi yapısı zayıflamış, ancak El Kaide ile bağlantılı, bağımsız eylem grupları Asya'dan Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu gruplar içinde en aktif ve tehlikelisi Arap Yarımadası El Kaidesi (AQAP) olmuştur. 2006'da Sana hapisanesinden kaçan El Kaide mensupları ile Irak ve Afganistan'dan gelen tecrübeli savaşçıların 2008'de Sana'daki ABD Büyükelçiliği'ne intihar eyleminde bulunmasıyla Yemen, Arap Yarımadası'nda ikinci kuşak terörizmin başlangıç noktası haline gelmiştir.⁵⁸ 2009'da Suudi Arabistan ve Yemen El Kaide üyelerinin "Arap Yarımadasında El Kaide Cihat Örgütü" adıyla örgütlendikleri duyurulmuştur. Yemen'deki iç problemler, El Kaide'nin faaliyetlerini kolaylaştırıcı rol oynamış, 2011'de Arap baharı nedeniyle Salih Yönetimi'ne yönelik protestoların yol açtığı karışıklıklar, örgütün güneydeki bazı kasaba ve şehirleri ele geçirmesine neden olmuş, 2014'den sonra Husiler ile hükümet ve koalisyon güçleri arasındaki çatışmalar da doğuda ve güneyde kontrol ettiği toprakları

57 Daniel Byman, *Al Qaeda, the Islamic State and the Global Jihadist Movement*, Oxford University Press, 2015.

58 Kristian Coates Ulrichsen, "The Geopolitics of Insecurity in the Horn of Africa and the Arabian Peninsula", *Middle East Policy Council*, XVIII/2, Summer 2011, <https://mepc.org/geopolitics-insecurity-horn-africa-and-arabian-peninsula>

Gazi

Akademik
Bakış

347

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

genişletmesine imkan sağlamıştır.⁵⁹ ABD'nin 2017'den sonra artan İHA saldırıları ve BAE operasyonları AQAP'a zarar vermiş, örgütün çok sayıda üst düzey lideri öldürülmüştür. Ancak devam eden istikrarsızlık ve iç çatışmalar AQAP'ın Yemen'deki faaliyetlerini ve mevcudiyetini sürdürmesine imkan sağlamaktadır.

Yemen'de AQAP'ın ortaya çıkışıyla Somali'de El Şebab'ın ortaya çıkışı hemen hemen eş zamanlıdır, ancak Somali'deki İslamcı hareketlerin geçmişi, El Şebab'tan çok daha öncesine, 1970'li yıllara uzanmaktadır. İslami yönetim altında Büyük Somali düşüncesini savunan El İttihat, 1990'lı yıllarda 2000 civarındaki üyesiyle Afrika Boynuzu'ndaki en güçlü örgütlerden biri olmuştur.⁶⁰ Örgütün Ogaden hücresi Etiyopya'ya yönelik saldırılarda bulunmuştur. İttihat'ın El Kaide ile bağlantılı olduğunu düşünen Etiyopya, 1996'da örgütün kontrolündeki Luuqa'ya askeri müdahalede bulunarak İttihat'ı bölgeden çıkarmıştır.⁶¹ Bazı İttihat üyelerinin El Kaide ile bağlantılarının olması ve El Kaide ile irtibatlı dış kaynaklardan finans desteği aldıklarına inanılması ve ABD'nin örgüt liderlerinin Somalili olmayan El Kaide üyelerine barınma imkanı sağlamasından şüphelenmesi, İttihat'ın ABD'nin terörizmle mücadeledeki hedeflerinden biri olmasına yol açmıştır.

2000'lerin başından itibaren El Şebab, direniş örgütü kimliğiyle ön plana çıkmaya başlamıştır. Etiyopya'nın 2006 sonunda Somali'yi işgali, El Şebab'a, kendisini Batı destekli dış müdahaleye karşı direniş örgütü olarak sunma fırsatı vermiştir. 2006'dan itibaren GFH ve Etiyopyalı destekçilerine karşı mücadele yürüten ve 2007'den beri El Kaide ile bağlantılı olduğunu açıklayan El Şebab, Somali dışındaki ilk saldırısını Temmuz 2010'da Kampala'da gerçekleştirmiştir. Mart 2009'da bir Yemenli intihar bombacısının Somali'de eğitim aldığı anlaşılmaması, AQAP ile El Şebab arasında eğitim işbirliği ile silah ve militan akışının göstergesi olmuştur.⁶² 2012'de El Kaide'ye bağlılığını açıklayan El Şebab, 2014 ve 2015 yıllarında AMISOM ve Somali Ulusal Ordusu'nun ortak operasyonları sonucunda önemli merkez ve şehirlerde kontrolünü kaybetmişse de, güvenlik güçlerinin alan hakimiyetini sağlayacak kapasitede olmaması nedeniyle, özellikle güneydeki kırsal kesimlerde gücünü sürdürmüş, Mogadişu ve diğer büyük şehirlerde intihar eylemleri ile saldırılarına devam etmiştir.⁶³ Kenya, Nijerya ve Cibuti'de de eylemler gerçekleştiren El Şebab, Somali'de ABD, AMISOM, hükümet ve yabancı kuvvetleri hedef almakta, Türkiye de 2012'den beri örgütün eylem hedefleri arasında bulunmaktadır. Türkiye'yi "Somali halkının düşmanı"

59 "Profile: Al Qaeda in the Arabian Peninsula", *BBC News*, 16 June 2015, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11483095>

60 *Terrorism in the Horn of Africa*, United States Institute of Peace, Special Report 113, January 2004, s. 10.

61 Aynı yer.

62 Ulrichsen, a.g.m.

63 Güngör Şahin-Faruk Demircioğlu-Ali Buyruk, *Somali. Barış, İstikrar ve Kurumsallaşma*, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, s. 59.

olarak niteleyen El Şebab, Türkiye Somali'den çekilene kadar savaşı sürdürceğini açıklamış, Haziran 2020'de Türkiye'nin askeri eğitim merkezi girişinde intihar eylemi girişiminde bulunulmuştur.

2017'den itibaren güney Somali'deki Baledogle Kampı, Cibuti ve Somali'deki diğer bazı tesislerle birlikte El Şebab'a yönelik ABD operasyonlarının merkezi durumuna gelmiştir.⁶⁴ ABD Yönetimi Yemen'de olduğu gibi, Somali'deki İHA saldırılarını da 2017 başından itibaren büyük ölçüde arttırmıştır. Örgütün üst düzey kadrosunun yanı sıra, sivillerin de zarar gördüğü saldırılar, El Şebab'ın intihar eylemlerini yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Kızıldeniz'in iki yakasındaki istikrarsızlıktan beslenen terörizm, bölgesel güvenliği olumsuz etkileyen bir faktör olmayı sürdürmektedir.

Kızıldeniz'de Yabancı Askeri Güçler ve Artan Arap Mevcudiyeti

Kızıldeniz, 1990'lı yıllarda Körfez bölgesinin askeri öneminin artmasıyla bir ölçüde geri planda kalmış, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin terörizmle global savaş stratejisi çerçevesinde OEF-HOA'yı başlatması ve Cibuti'de 2002'de daimi askeri üs tesis etmesiyle bölgedeki yabancı askeri mevcudiyet yeniden yoğunlaşmaya başlamıştır. Halen ABD, Avrupa, Ortadoğu, Körfez ve Asya askeri güçleri bölgede faaliyet göstermektedir. Limanlar, üsler, pistler, eğitim kampları, yarı daimi tesisler ve lojistik merkezleri Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz boyunca kıyı alanlarında yayılmakta, aynı zamanda, özellikle Bab El Mendeb Boğazı civarında, Kızıldeniz girişi ve Aden Körfezi'nde korsanlıkla mücadele amacıyla yabancı donanmaların mevcudiyeti sürmektedir.⁶⁵ Çin'in bölgede mevcudiyet tesis etmesi diğer Asya güçlerinin de bölgeye gelmesinde etkili olmuş, Yemen'deki çatışmalar ise Körfez askeri güçleri ile Arap koalisyonu üyelerinin bölgede konuşlanmasına yol açmıştır. Diğer yandan Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi, Kızıldeniz'in deniz ticaretindeki önemini daha da artıracak için bölgede ticari çıkarlar çerçevesinde liman elde etme yarışını hızlandırmıştır. Bu çerçevede, özellikle BAE ve DP World'ün faaliyetleri dikkat çekmektedir. Singapur'dan Hollanda'ya kadarki deniz güzergahında Dubai'deki Cebel Ali limanı başta olmak üzere pek çok limanı elinde tutan DP World, hisseler olarak veya bölgedeki limanları işleterek sadece ticari bir faaliyet yürütmemekte, her şeyden önce BAE'nin Hint Okyanusu ve Kızıldeniz'deki güç hesaplarına ve dış politikasına hizmet etmektedir.⁶⁶ Yemen iç savaşı, BAE'nin Yemen ve Bab El Mendeb'deki kontrolünü de arttırmasına imkan vermiştir. Yemen'de, Aden, Mokha, Mukalla, Perim adası, Sokotro adası, Shihir gibi Kızıldeniz ve Aden Körfezi girişindeki stratejik liman ve lokasyonlarda kontrol sağlayan BAE, Assab, Berbera ve Bosaso limanlarındaki askeri ve ticari tesisleriyle birlikte Kızıldeniz ve Batı Hint Okyanusu'ndaki deniz ticaretinin geleceğini şekillen-

64 Melvin, a.g.e., s. 23.

65 A.g.e., s. 1.

66 Meester-Van Den Berg-Verhoeven, a.g.e., s. 36.

Gazisi

Akademik
Bakış

349

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

dirmede ve deniz yollarının kontrolünde önemli bir avantaj elde etmiştir.⁶⁷ Ancak, Kızıldeniz'in batı sahilindeki Afrika devletleri ile yapılan liman ve üs anlaşmalarının aksine, BAE'nin Yemen limanlarındaki mevcudiyeti, savaş şartlarında gelişmiş ve formal bir temele oturmamış olduğundan geleceği belirsizdir.⁶⁸ Bununla birlikte BAE'nin, çıkarlarını netleştirmeden bu alanların kontrolünü bırakması güç görünmektedir.

Çin, Kuşak ve Yol Projesi'ni açıkladığı 2013'ten bu yana deniz ticaretine verdiği önemi arttırmıştır. Kızıldeniz'in dünya deniz ticaretindeki önemi ve Çin-Afrika ticaretindeki rolü dikkate alındığında, Çin'in yurtdışındaki ilk askeri üssünü Cibuti'de açması anlam kazanmaktadır. Çin'in Ağustos 2017'de, lojistik destek üssü adı altında tesis ettiği üs, Doraleh çok amaçlı limanının güneybatısında ve ABD üssüne yakın bir mesafededir. Çin 2008'den beri korsanlıkla mücadele amacıyla Aden Körfezi'nde daimi bir deniz gücü de bulundurmaktadır.⁶⁹

Çin'in yanı sıra, ABD, Fransa, İtalya ve Japonya Cibuti'de daimi askeri üsse sahiptir. Fransız üsleri, Kalıcı Özgürlük Operasyonu çerçevesinde görevli Alman ve İspanyol askerlerine ev sahipliği yapmanın yanı sıra, AB'nin korsanlıkla mücadele misyonu EUNAVFOR-Atalanta Operasyonu'nun lojistik merkezi işlevi de görmektedir.⁷⁰ 2008'den beri korsanlıkla mücadele amacıyla bölgede bağımsız donanma mevcudiyeti bulduran Rusya'nın Kızıldeniz'de üs arayışları devam etmektedir. Cibuti ile görüşmeleri, muhtemelen ABD'nin baskısıyla olumsuz sonuçlanan Rusya, Somaliland/Zeila'da, Sudan'da ve Eritre'de lojistik merkez oluşturma amacıyla yürüttüğü temaslardan henüz sonuç alamamıştır.⁷¹ Donanmasını yeniden kurarak Kızıldeniz'de üs elde etmeyi amaçlayan Etiyopya'nın da Cibuti ile 2019 sonunda anlaşmaya vardığı açıklanmıştır.⁷² Eritre'deki askeri tesislerini, Suudi Arabistan, BAE ve Eritre arasında sağlanan anlaşmanın ardından terk eden İran, 2014'de Aden Körfezi Korsanlıkla Mücadele Görev Gücü'nü oluşturmuştur.⁷³ Donanması Akabe Körfezi'ndeki Eilat'ta konuşlu olan İsrail'in, Eritre'nin Dahlak Adaları ve Massawa'da deniz timleri ile Mount Soira'da (Amba Sawara) dinleme istasyonları bulunmaktadır.⁷⁴ Suudi Arabistan, Kızıldeniz kıyısındaki askeri tesislerinin yanı sıra, 2015'te, BAE'nin talebinin reddedilmesinden sonra Cibuti'de üs aç-

67 ZachVertin, *Red Sea Rivalries: The Gulf, the Horn and the New Geopolitics of the Red Sea*, Brookings Doha Center, August 2019, s. 5.

68 A.g.e., s. 5.

69 Melvin, a.g.e., s. 3-4.

70 A.g.e., s. 6-7.

71 Göktürk Tüysüzöğlü, "Kızıldeniz'e Odaklanan Güç Mücadelesi: Sebepler ve Aktörler", *Orta Doğu Etütleri*, XI/2, 2019, s. 347, 356.

72 "Etiyopya Donanmasını Cibuti'ye Konuşlandıracak", *Hürriyet*, 03.12.2019, hurriyet.com.tr/dunya/Etiyopya-donanmasini-cibutiye-konuslandiracak 41388211

73 Melvin, a.g.e., s. 10.

74 Aynı yer.

mak amacıyla girişimlerini sürdürmüş, iki ülke arasında anlaşmaya varıldığı duyurulmuşsa da somut bir gelişme olmamıştır.⁷⁵Suudi Arabistan ve Mısır'ın, Kızıldeniz'de donanma varlığı mevcuttur. Mısır, Ocak 2020'de Kızıldeniz'de HalayibÜçgeni'nin 90 km. kuzeyinde deniz, kara, hava ve hava savunma unsurları için çeşitli tesisleri içeren stratejik bir üs kompleksi açmıştır.⁷⁶Kızıldeniz'de askeri mevcudiyeti bulunmayan Katar'ın 2018'de, Sudan ile SevakinAdası'nda konteynır limanı inşa etmek üzere dört milyar dolar tutarında bir anlaşma imzaladığı bildirilmiştir. Sudan'ın hem Türkiye hem Katar ile Sevakin ile ilgili anlaşmalar imzalamasına karşın, iki proje arasında ilişki net değildir.⁷⁷

Türkiye, Eylül 2017'de, Somali Ulusal Ordusu'nu eğitmek amacıyla Mogadişu'da en büyük denizaşırı askeri eğitim merkezini açmıştır. 200 civarında Türk subayın görevli olduğu merkez, Somali Ordusu'nun El Şebab'a karşı yürüttüğü mücadeleye komando eğitimi almış piyade taburu seviyesinde birlik, subay ve astsubay yetiştirerek destek olmaktadır. ⁷⁸Diğer taraftan, Aralık 2017'de Sudan ile imzalanan Sevakin Adası ile ilgili anlaşma, esas olarak Türkiye'nin adada turistik bölge ve Kızıldeniz üzerinden Mekke'ye geçen hacılar için konaklama merkezi inşasını öngörmekte ise de başta Mısır olmak üzere, bölge ülkelerince Türkiye ile Katar ve Sudan arasında askeri işbirliğinin göstergesi olarak yorumlanmıştır. Türkiye, ABD liderliğinde sürdürülen deniz güvenlik operasyonları ve terörizmle mücadeleden sorumlu Birleşik Görev Gücü (CTF)-150 kapsamında 2009'dan bu yana Kızıldeniz, Aden Körfezi ve Arap Denizi'nde düzenli olarak donanma bulundurmaktadır.⁷⁹

Sonuç

Dünya deniz ticareti ve ulaşımındaki kritik rolü ve stratejik önemi nedeniyle küresel ve bölgesel güçlerin rekabetine sahne olması, Kızıldeniz'in güvenliğini etkileyen ana faktör niteliğindedir. Bölge ülkeleri arasındaki anlaşmazlıklar, demografik dengesizlikler, azgelişmişlik, kuraklık ve kıtlık, terör ve iç çatışmalar bölgenin güvenliğini şekillendirmiştir. 1991'de başlayan iç savaş nedeniyle merkezi hükümetin çöktüğü, ulusal uzlaşmanın sağlanamadığı, istikrarsızlık ve çatışma ikliminin hakim olduğu Somali, Kızıldeniz güvenliğini en uzun süre etkileyen krizlerden birine ev sahipliği yapmıştır. Somali'deki durum, terör örgütlerinin faaliyetleri için uygun bir ortam sağlamış, bölge ülkeleri arasında güç mücadelelerine yol açmıştır. Etiyopya, Ogaden sorunu nedeniyle geçmişte savaştığı Somali'de güçlü bir yönetim görmek istememiş, kendisine muhalif İslamcı unsurların güç kazanmasını önlemek için Somali'deki gelişmelere sü-

75 A.g.e., s. 13.

76 "EgyptInauguratesMajorRedSea Base Complex", *Janes*, 16 January 2020, <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/egytp-inaugurates-major-red-sea-base-complex>

77 Vertin, *RedSea Rivalries*...s. 7-8.

78 Şahin-Demircioğlu-Buyruk, a.g.e., s. 100.

79 Melvin, a.g.e., s. 14.

Gazi

Akademik
Bakış

351

Cilt 14

Sayı 27

Kış 2020

rekli olarak müdahale etmiştir. Eritre, 1998'den itibaren savaş halinde olduğu Etiyopya'yı yıpratmak için Somali'deki İslamcılara destekleyerek vekalet savaşı yürütmüş, Etiyopya'nın Somali üzerinde etki sahibi olmasını istemeyen bazı Arap ülkeleri de Eritre'ye eşlik etmiştir. ABD, Somali'ye terörizmle mücadele perspektifinden yaklaşmış, ülkenin El Kaide'nin yeni üssü olmaması yönünde bir politika izlemiştir. Ancak, Somali'de hala güçlü bir merkezi yönetimin tesis edilememesi, El Şebab'ın eylem kapasitesini koruması, merkezi hükümet ile federe devletler arasındaki anlaşmazlıkların devam etmesi endişeye yol açmaktadır. Etiyopya ile Eritre arasında 20 yıl süren düşmanlıktan sonra barışın sağlanması, bölgesel istikrarın temini konusunda olumlu beklentiler yaratmışsa da, Etiyopya'daki iç sorunlar ve Eritre ile barışa karşı çevrelerin varlığı, barışın kırılgan nitelikte olduğunu göstermektedir. Mısır'ın Nil üzerindeki tarihi hakları savını kabul etmeyen Etiyopya'nın 2011'de Rönesans Barajı'nın inşasına başlaması bölgede yeni bir gerginlik kaynağı olmuştur. Barajın doldurulması ile ilgili anlaşmazlıkların giderilememesi, Mısır'ın hayati bir sorun olarak gördüğü bu konuda askeri güce başvurması olasılığını gündemde tutmaktadır. Böyle bir durumda çatışmanın bölgesel boyut kazanması ihtimal dışı görülmemektedir. Kızıldeniz'de yabancı askeri güçlerin konuşlanmasının ana gerekçesini oluşturan terörizm, gücünden fazla bir şey kaybetmeksizin varlığını ve bölgesel güvenliği olumsuz etkileyen bir faktör olmayı sürdürmektedir.

Çin'in Kuşak Yol Girişimi'nin hız kazandırdığı küresel ve bölgesel rekabet, Kızıldeniz'de askeri üs ve liman elde etmeye yönelik yoğun bir yarışa yol açmıştır. Ticari ve askeri çıkarların iç içe geçtiği bu yarışta, Aden Körfezi girişinden itibaren Kızıldeniz boyunca önemli bir mevcudiyet tesis eden BAE'nin öne çıktığı görülmektedir.

Yemen üzerinden Kızıldeniz'e kayan Suudi Arabistan-İran mücadelesi bölge güvenliğini etkileyen diğer bir önemli faktör durumundadır. Yemen'de Husilere karşı Hadi Yönetimi'ni desteklemek ve İran'ın Husilere lojistik desteğini önlemek amacıyla Arap Koalisyonu'nun oluşturulması, Kızıldeniz'de Arap askeri güçlerinin mevcudiyetini arttırmıştır. Eritre'de İran askeri tesislerinin yerine BAE üssünün açılması, Yemen'deki stratejik ada ve mevkiilerde BAE'nin kontrol sağlaması, Somaliland ve Puntland'daki BAE üs ve limanları, Mısır'ın Kızıldeniz'de yeni üs açması, Suudi Arabistan ve Mısır'ın mevcut tesisleri ile birlikte düşünüldüğünde Kızıldeniz'de Arap askeri mevcudiyetinin güçlendiği görülmektedir. Bu ülkelerin İsrail ile yakın ilişkileri ve İsrail'in Kızıldeniz'deki varlığı göz önüne alındığında Kızıldeniz'in "Arap-İsrail Gölü'ne" dönüşmekte olduğu dikkati çekmektedir. SA'nın Yemen üzerindeki İran etkisini sınırlama mücadelesi başarılı olamamışsa da, İran'ı bölgedeki müttefiklerinden uzaklaştırma stratejisi amacına ulaşmış, Eritre ve Sudan'ın İran'a karşı değişen politikaları, İran'ın Kızıldeniz'deki manevra yeteneğini kısıtlamıştır.

Görüş

Akademik
Bakış

352

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Türkiye ile Katar'ın yeni oyuncular olarak Kızıldeniz'e girmesi, Katar krizi nedeniyle gergin olan Suudi Arabistan, BAE, Mısır ile Katar ve Türkiye arasındaki ilişkilerin daha da olumsuz bir nitelik kazanmasına neden olmuştur. Katar krizi bölge ülkelerini taraf almaya zorlayarak yeni kamplaşmalara ve iç istikrarsızlıklara yol açmıştır. Suudi Arabistan ve ortakları, diplomatik ve maddi destek sağlayarak bölgedeki gelişmeleri çıkarları doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlamıştır. Suudi Arabistan'ın finansal gücüne ve siyasi etkisine dayanarak kurulan Kızıldeniz Konseyi, bölgesel güç mücadelesinin yeni bir aracı olarak sahneye çıkmıştır. Sadece kıyıdaş ülkelerin katılımına açık olan askeri ittifak niteliğindeki bu oluşumun İran, Türkiye ve Katar'ın Kızıldeniz'deki hareket kabiliyetlerini önlemeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Diğer bir dikkat çekici husus, Rusya'nın da Kızıldeniz'de mevcudiyet tesis etme girişimlerinin sonuçsuz kalmasıdır. ABD desteğindeki Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve İsrail'in, Ortadoğu'daki farklı cephelerde uğradıkları zemin kaybını, nüfuz alanları olarak gördükleri Kızıldeniz'de yaşamak istemedikleri düşünülmektedir. "Dost olmayan ülkelerin" Kızıldeniz'den uzaklaştırılmasının, Akdeniz, Körfez ve geniş Ortadoğu'daki güç dengeleri üzerinde de etkileri olması mümkündür.

Kaynaklar

ARI, Tayyar, Geçmişten Günümüze Ortadoğu. Siyaset, Barış ve Diplomasi, C. 1, MKM Yayınları, 5. Baskı, Bursa 2012.

ANADOLU AJANSI, "Kızıldeniz Kıyısındaki 8 Ülkeden Yeni İttifak", 06.01.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kizildeniz-kiyisindaki-8-ulkeden-yeni-ittifak/1694286>

ANADOLU AJANSI, "BMGK'den Etiyopya, Mısır ve Sudan'a Baraj Sorununu 'Diyalog' ile Çözme Çağrısı", 30.06.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmgkden-etiyopya-misir-ve-sudana-baraj-sorunu-diyalog-ile-cozme-cagrisi/1894141>

BBC NEWS, "Profile: Al-Qaeda in theArabianPeninsula", 16 June 2015, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11483095>

BBC TÜRKÇE, "Mısır-Sudan Gerginliğini Sevakin Adası'nın Türkiye'ye Tahsisi mi Tetikledi?", 5 Ocak 2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42578774>

BRUTON, Bronwyn E., Somalia: A New Approach, Council on Foreign Relations, Council Special Report No. 52, March 2010.

BYMAN, Daniel, Al Qaeda, theIslamicStateandthe Global JihadistMovement, Oxford UniversityPress, 2015.

CANNON, Brendon, J., "ForeignStateInfluenceandSomalia's 2017 Presedentialelection: An Analysis", International Journal of Somali Studies, XVIII/1, 2018, digitalcommons.maclester.edu/bildhaan/vol18/iss1/

CONNELL, Dan-KILLION, Tom, Historical Dictionary of Eritrea, ScarecrowPress, 2011.

Gazi

Akademik
Bakış

353

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

- DEHAI ERITREA ONLINE, "EritreanPresidentIsaiasAfwerkiAccusedWhat He Described as 'Stakeholders' in Sudan andEthiopia in TryingtoCreate a Clash-BetweenKhartumandAsmara", 15 January 2018, dehai.org/dehai_hagers/239029
- DERIBE, MessayMekdelawit, "The International Media'sMisrepresentantion of Ethiopia on the GERD", Addis Standart, April 14, 2020, addisstandart.com / opinion-the-international-medias-misrepresentantion-of-ethiopia-on-the-gerd
- DOMAZETİ, Riad, Yemen Raporu, İNSAMER, Araştırma 84, Ocak 2019.
- ERITREAN MINISTRY OF INFORMATION, Press Statement, 3 April 2019.
- GAAS, MohamedHusein-HANSEN, StigJarle, "QatarInvolvement in the-Horn of Africa: A King Maker and a SuccessfulMediator?", StigJarleHansen, der.,Religion, Prestigeand Windows of Opportunity, NorwegianUniversity of Life Sciences, NoragricWorkingPaper No. 48, October 2013, s. 53-61.
- HÜRRİYET, "Etiyopya Donanmasını Cibuti'ye Konuşlandırıcak", 03.12.2019, hurriyet.com.tr/dunya/etiopya-donanmasini-cibutiye-konuslandiracak 41388211
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP, SomaliaandtheGulfCrisis, Africa Report No. 260, June 2018.
- INTERNATIONAL CRISIS GROUP, BridgingtheGap in theNileWatersDispute, Africa Report No. 271, March 2019.
- JANES, "EgyptInauguratesMajorRedSea Base Complex", 16 January 2020, <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/egypt-inaugurates-major-red-sea-base-complex>
- KARASIK, Theodore-CAFLERO, Giorgio, "Turkey'sMoveintotheRedSeaUnsettlesEgypt, Middle East Institute, January 17, 2018, mei.edu/publications/turkey-move-red-sea-unsettles-egypt
- KRAMPE, Florian vd.,Water Security andGovernance in theHorn of Africa. SIPRI, PolicyPaper 54, March 2020.
- MEESTER, Jos-VAN DEN BERG, Willem-VERHOEVEN, Harry, Riyal Politik. ThePoliticalEconomy of GulfInvestments in theHorn of Africa, Clingendael-NetherlandsInstitute of International Relations, CRU Report, April 2018.
- MELVIN, Neil, TheForeignMilitary Presence in theHorn of AfricaRegion, SIPRI, BackroundPaper, April 2019.
- MENKHAUS, Ken, Somali: StateCollapseandtheThreat of Terrorism, Routledge, 2006.
- MENKHAUS, Ken, "PoliticalIslam in Somalia", Middle East PolicyCouncil, IX/1, Spring 2002, <https://mepc.org/journal/political-islam-somalia>.
- MUTOMBO, Aggrey, "Once a Pariah, EritreanPresidentComesUpWithRegionalBlockIdea", Daily Nation, February 02, 2020, nation.co.ke/news/africa/Eritrean-president-floats-regional-bloc-idea.../10665441644-3vgvh6/index.html

Göz

Akademik
Bakış

354

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

- ORAN, Baskın, Azgelişmiş Ülke Milliyetçiliği, Işık Yayıncılık, Ankara 1980.
- PLAUT, Martin, Understanding Eritrea: Inside Africa's Most Repressive State, Oxford University Press, 2016.
- SAĞSEN, İlhan, "Nil Nehri Havzası ve Su Hegemonyası", Ortadoğu Analiz, V/53, Mayıs 2013, s. 41-49.
- SHAY, Saul, Somalia Between Jihad and Restoration, Transaction Publishers, 2008.
- ŞAHİN, Güngör-DEMİRCİOĞLU, Faruk-BUYRUK, Ali, Somali. Barış, İstikrar ve Kurumsallaşma, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019.
- TANDOĞAN, Muhammed –YÜCEL, Osman Kağan, "Nil'in Paylaşılması Meselesi: Hidro-Diplomasi Bağlamında Mısır, Sudan ve Etiyopya Rekabeti", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 53, Temmuz 2017, s. 107-120.
- THE ECONOMIST, "How Ethiopia and Eritrea Made Peace", 17 July 2018, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/07/17/how-ethiopia-and-eritrea-made-peace>
- TÜYSÜZOĞLU, Göktürk, "Kızıldeniz'e Odaklanan Güç Mücadelesi: Sebepler ve Aktörler", Ortadoğu Etütleri, XI/2, 2019, s. 324-367.
- ULRICHSEN, Kristian Coates, "The Geopolitics of Insecurity in the Horn of Africa and the Arabian Peninsula", Middle East Policy Council, XVIII/2, Summer 2011, <https://mepc.org/geopolitics-insecurity-horn-africa-and-arabian-peninsula>
- UNITED STATES INSTITUTE OF PEACE, Terrorism in the Horn of Africa, Special Report 113, January 2004.
- VENTER, Al, J., Somalia. Unending Turmoil Since 1975. Pen and Sword Military Books, 2017.
- VERTIN, Zach, Toward a Red Sea Forum: The Gulf, The Horn of Africa and Architecture for a New Regional Order, Brookings Doha Center, Analysis Paper Number 27, November 2019.
- VERTIN, Zach, Red Sea Rivalries: The Gulf, The Horn of Africa and the New Geopolitics of the Red Sea, Brookings Doha Center, August 2019.
- VOICE OF AMERICA, "Hopes Dashed as Ethiopia-Eritrea Peace Process Stagnates", July 23, 2019, <https://www.voanews.com/africa/hopes-dashed-ethiopia-eritrea-peace-process-stagnates>
- ZAHORIK, Jan, "Turbulent Political Developments in the Horn of Africa in the Cold War: The Central Role of Ethiopia 1960s to 1980s", Aleksis Ylönen-Jan Zahorik, der., The Horn of Africa since the 1960s: Local and International Politics Interwined, Routledge 2017, s. 11-22.

Extended Abstract

Serving as a crucial route for both international oil transport and trade activities between the East and the West as a critical waterway connecting the

Gazi

Akademik
Bakış

355

Cilt 14
Sayı 27
Kış 2020

Mediterranean Sea to the Indian Ocean, the Red Sea has been the subject of numerous international geopolitical calculations because of its strategic location, in addition to being a zone of competition and conflict among great powers. Although the elimination of the Soviet threat through the end of the Cold War, and developments in the Gulf region have deemphasized the military significance of the Red Sea to a certain extent, the Red Sea has begun to attract attention once again with the emergence of a new regional threat risk due to the increase of terrorist activities originating from Al-Qaeda. The USA has begun to fortify its security infrastructure in the region in order to wage war against terrorism subsequent to September 11 terrorist attacks in 2001, and developments in Somalia and Yemen gave rise to the deployment of foreign military forces in the region in order to combat terror and piracy. Global and regional competition, having gathered momentum in recent years because of China's Belt and Road Initiative, initiated a race for attaining military bases and naval docks in the Red Sea where commercial and military interests are intertwined. The fact that a strong central administration has yet to be established in Somalia which is the home to one of the most critical crises that have severe negative effects on regional stability, fragile characteristics of Ethiopia-Eritrea peace, the fact that disputes among Egypt, Ethiopia and Sudan arising from the Grand Ethiopian Renaissance Dam still haven't been resolved, as well as the ongoing terrorist activities are among factors that affect regional security adversely. The Red Sea has further come into prominence as the new area of the power conflict between Saudi Arabia and Iran. Even though Saudi Arabia's attempt to restrict Iran's influence on Yemen has failed, the strategy of estranging Iran from its allies in the region achieved its purpose, and Eritrea and Sudan's policy changes against Iran have restricted Iran's maneuverability in the Red Sea. The relations between Turkey, and Qatar and Saudi Arabia, United Arab Emirates (UAE), and Egypt which have already been tense due to the Qatar diplomatic crisis, assumed even further unfavorable characteristics due to Turkey's and Qatar's appearance as new players in the Red Sea. The Qatar diplomatic crisis has forced the countries in the region to pick sides, thereby inducing new polarization and internal instabilities. The Red Sea Council, having been established based on Saudi Arabia's financial power and political influence, has emerged as a new tool for the regional power struggle. It is understood that this entity which serves as a military alliance welcoming only the riparian states, aims to hinder Iran, Turkey, and Qatar's mobility in the Red Sea. Developments in Yemen have caused Saudi Arabia, the UAE and Egypt to strengthen its military presence in the Red Sea. Given the close relations between these states and Israel, as well as Israel's presence in the Red Sea, it can be said that the Red Sea has begun to turn into an "Arab-Israel Lake". It appears that these states do not want to suffer any ground loss in the Red Sea, which they consider their sphere of influence, contrary to their losses on various fronts in the Middle East.

Gay